

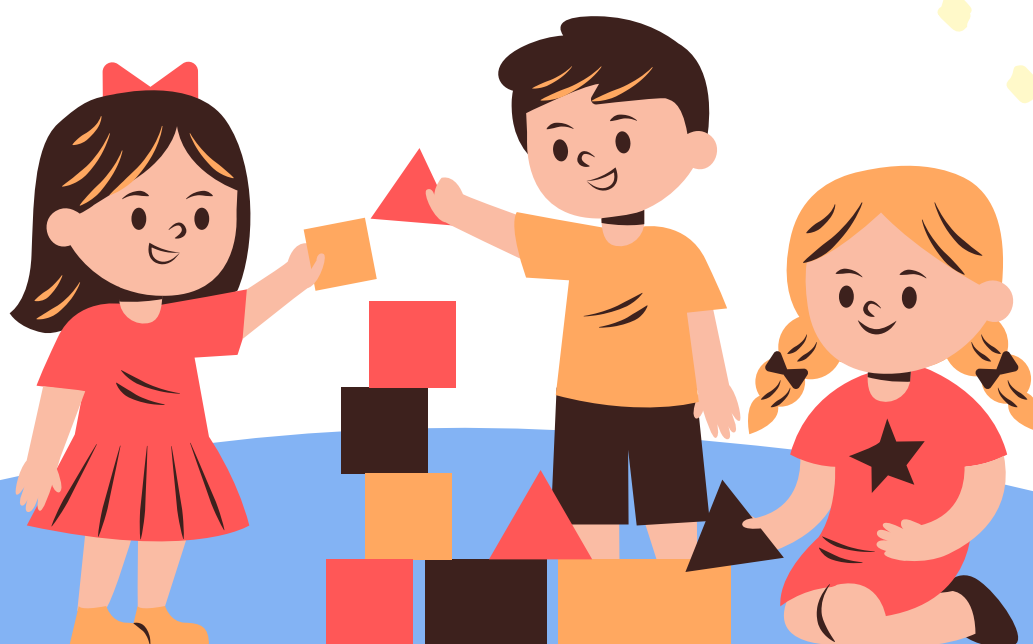
LESSENSERIE

GRONDREGEL LESSEN

STIMULEREN VAN OVERLEG TUSSEN
KINDEREN

6 LESSEN VOOR DE ONDERBOUW

Overleg | Samenwerken | Bouwen |
Dieren | Talen

Voorwoord

Welkom bij de handleiding voor de lessenserie grondregellessen. De handleiding is geschikt voor de onderbouw en is in zes lessen opgebouwd. Het doel van de lessen is om het overleg tussen de leerlingen te stimuleren, waardoor de mondelinge taalvaardigheden van de kinderen verder ontwikkeld zullen worden. De eerste les is een les waarbij de leerlingen zelf nadenken over praatregels die zij belangrijk vinden. Deze praatregels worden in de andere lessen weer herhaald.

Iedere les is op dezelfde manier vormgegeven. Op de eerste pagina is een korte introductie van de les te vinden. Hierna volgen de doelen, kerndoelen, lesduur en benodigdheden. De les zelf staat op de volgende pagina beschreven. Als leerkracht is er de mogelijkheid om zelf de volgorde van de lessen te kiezen. Wel is de laatste les uit deze handleiding een verrijkingsles, genaamd 'de beestenbende.' Deze les is geschikt voor leerlingen die al wat verder zijn in hun mondelinge communicatievaardigheden. De handleiding eindigt met een toelichting waarin de gedachte achter de lessen wordt onderbouwd.

Vanuit het Lectoraat Meertaligheid & Geletterdheid NHL Stenden Leeuwarden (Frans Hiddink), kregen wij de opdracht om een bestaande lessenserie grondregellessen aan te passen zodat deze aantrekkelijker en makkelijker inzetbaar voor leerkrachten is. Op deze manier is de handleiding ontstaan.

Deze handleiding is ontwikkeld door

Jellina Elgersma, Jokelien Fokkema, Sanne De Groot, Rianne Habets & Berber van der Heide, studenten leerkracht primair onderwijs van NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden 2023.

Handleiding grondregellessen

Titel: Praatregelles

Inleiding lessenreeks grondregellessen:

Voor onze opdrachtgever Frans Hiddink hebben wij een lessenserie ontworpen om het overleg tussen kleuters te stimuleren. In deze lessenserie komen verschillende onderwerpen aan bod, bijvoorbeeld het bouwen van een huis of het inrichten van een dierentuin.

Les

Dit is een voorbereidende les op de andere lessen, want in deze les gaan de leerlingen bezig met het nadenken over praatregels. De praatregels gaan over wat de leerlingen belangrijk vinden tijdens overleg met anderen. Deze regels zijn ervoor om een zo goed mogelijk overleg tussen de kinderen te stimuleren. Belangrijk is hierbij dat de opgestelde regels vanuit de kinderen komen. Van de regels maak je gezamenlijk een poster met tekeningen of plaatjes.

Doelen van de les:

- De kinderen leren hoe zij goed moeten overleggen ter voorbereiding op de toekomstige grondregellessen.

Kerdoelen:

Kerdoel 1: de leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven.

(SLO, z.d)

Benodigdheden:

- A3 papier
- Potloden
- Stiften

Lesduur:

30 minuten

Inleiding:

In de inleiding van de les wordt de voorkennis van de leerlingen opgehaald over het begrip overleggen. Daarbij worden er vragen gesteld, zoals:

- Wat is overleggen?
- Wanneer moet je overleggen?
- Wat vind je belangrijk tijdens een overleg?

Hieruit zullen al snel punten naar voren komen die ook als praatregel kunnen worden geformuleerd voor een goed overleg.

Kern:

In de kern gaan de leerkracht en de leerlingen gezamenlijk een poster maken met de praatregels voor een goed overleg. De leerkracht schrijft de praatregels op die vanuit de kinderen komen. Hierin kan een beetje sturing worden gegeven. De kinderen kunnen bij de geschreven praatregels een tekening maken, zodat het duidelijk is voor iedereen. Een andere optie is dat je gebruik kunt maken van pictogrammen die duidelijkheid geven aan de kinderen (zie voorbeeld).

Afsluiting:

In de afsluiting van de les wordt de poster besproken, zodat alle kinderen de regels goed mee krijgen. De poster wordt in de klas gehangen, zodat de leerkracht daar bij elke les een terugkoppeling op kan geven. Op deze manier kunnen de kinderen steeds weer herinnerd worden aan de praatregels en kunnen ze daar rekening mee houden tijdens het overleg dat ze gaan voeren.

Hieronder zie je een voorbeeld van een digitale poster. Bij elke regel staat een pictogram, zodat het duidelijk is voor de leerlingen. Deze regels zijn geformuleerd door kleuters.

Handleiding grondregelslessen

Titel: Beer moet nodig... poepen!

Les

In deze les gaan de leerlingen in groepjes van vier overleggen, want ze moeten een wc kiezen voor beer Bob. Beer Bob moet namelijk heel nodig poepen, maar hij kan geen goeie plek vinden.

De leerlingen krijgen hiervoor plaatjes met verschillende plekken en verschillende wc's (zie bijlage).

Doelen van de les:

- Aan het einde van de les kunnen de leerlingen door te overleggen samen een plaatje kiezen.
- Aan het einde van de les kunnen de leerlingen uitleggen waarom ze voor dat plaatje hebben gekozen.

Kerdoelen:

Kerdoel 3: verschillende gespreksituaties met een gevarieerd aanbod aan onderwerpen die uitnodigen om op te reageren, dagen kinderen uit te zeggen wat ze ergens van vinden; ze proberen ook aan te geven waarom ze dat vinden.

(SLO, z.d)

Benodigheden:

- Boek; Beer moet nodig....poepen!
- Plaatjes met verschillende plekken met wc's

Lesduur:

15-20 minuten

Bronnen:

Leighton, J. (2021). Beer moet nodig. . . poepen!

Inleiding:

We beginnen de les met het ophalen van de afgesproken praatregels.

In de inleiding van de les wordt het boek geïntroduceerd. Bij het introduceren van het boek worden er vragen gesteld aan de leerlingen over de voorkant van het boek, namelijk:

- Wat zie je?
- Waar zou het boek over kunnen gaan?

Ook wordt de titel voorgelezen tijdens de inleiding. De leerlingen worden op deze manier nieuwsgierig naar het boek.

Kern:

In de kern van de les wordt het boek voorgelezen t/m de bladzijde met Bea berenklauw. De kinderen krijgen nu allemaal plaatjes van wc's en plekken waar Bob het beste kan poepen. Door goed te overleggen moeten ze een plaatje kiezen en uit kunnen leggen waarom ze het samen eens zijn geworden over dat plaatje. Het is belangrijk dat er aangegeven wordt dat er geen goed en geen fout plaatje is. Ook is het van belang dat er tijdens het overleg **geen leerkracht aanwezig** is, want dit stimuleert de kinderen optimaal om deel te nemen aan het overleg.

Afsluiting:

In de afsluiting wordt besproken met de leerkracht wat voor plaatje de kinderen hebben gekozen en waarom ze dat plaatje hebben gekozen. Ook is het van belang om in te gaan op de samenwerking en het overleg.

Vragen die gesteld kunnen worden zijn:

- Wat ging er goed tijdens het overleg?
- Wat ging er minder goed/lastig tijdens het overleg?

Als laatste leest de leerkracht het einde van het verhaal voor, want kinderen zijn daar vaak erg nieuwsgierig naar!

Bijlage

Handleiding grondregellen

Titel: Bouwen met Buurman & Buurman

Les

Tijdens deze les gaan de kinderen actief in overleg met elkaar over hoe zij een tent kunnen bouwen door gebruik te maken van blokken en een kleed. Buurman en Buurman inspireren de kinderen om samen te werken tijdens het bouwen. Kunnen de kinderen een tent bouwen waar zij zelf in kunnen spelen?

Doelen van de les:

- Aan het einde van de les hebben de kinderen door middel van goed overleg samen een tent gebouwd van blokken en een doek.
- De kinderen construeren met blokken en een doek een stevige constructie waar ze zelf in passen.

Benodigdheden:

- Filmpje buurman en buurman (Het dak)
- Blokken
- Kleed

Bronnen:

<https://www.youtube.com/watch?v=HibKtfTWWQ!>

Kerdoelen:

Kerdoel 3: verschillende gesprekssituaties met een gevarieerd aanbod aan onderwerpen die uitnodigen om op te reageren, dagen kinderen uit te zeggen wat ze ergens van vinden; ze proberen ook aan te geven waarom ze dat vinden.

Kerdoel 32: construeren met blokken, papier en ander constructiemateriaal.

Kerdoel 55: kijken/luisteren naar en praten over eigen werk en dat van hun groepsgenootjes.

(SLO, z.d)

Lesduur:

35-45 minuten

Inleiding:

We beginnen de les met het ophalen van de afgesproken praatregels.

Tijdens de inleiding wordt er gesproken over Buurman & Buurman. De kinderen vertellen wat zij al weten over de filmpjes die de twee burens maken en praten over de dingen die ze doen.

De kinderen gaan het filmpje maken van Buurman & Buurman die een probleem hebben met het dak. Het dak lekt en de burens proberen op verschillende manieren het dak te repareren, maar niks lijkt te werken. Kunnen de kinderen tijdens het bekijken van het filmpje zelf ook met ideeën komen?

Kern:

Na afloop van het filmpje wordt de oplossing met de kinderen besproken en of wordt er gekeken of er ook andere oplossingen zijn.

De kinderen bedenken zelf eerst oplossingen en vertellen deze vervolgens aan elkaar. Een idee die de leerkracht heeft is om een tent te bouwen waar de burens in kunnen verblijven. Kunnen de kinderen dat maken?

Er zitten wel eisen aan de tent:

- Tent is voor twee personen.
- Je past allebei in de tent zo dat je droog zit.
- Je gebruikt blokken en een doek.
- Geen hulp van de leerkracht.
- Er wordt overlegd voordat er wat gedaan wordt.
- Hoe maak je de tent stevig.

Afsluiting:

In de afsluiting wordt er met de kinderen besproken hoe het bouwen verliep en of ze het samen eens konden worden. Was er ruzie of wisten jullie samen heel goed hoe jullie de tent gingen maken.

Is het doel van de les behaald en passen de kinderen beide in de tent zonder dat hij kapotgaat?

Handleiding grondregellessen

Titel: Hasto Oaljefant sjoen?

Les

Yn dizze les sille de learlingen mei-inoar oerlizze wat it bêste ferstopplak is foar Oaljefant. Yn it boek 'Hasto Oaljefant sjoen?' wurde allegear ferstopplakken bepraat. Mar wat is no it bêste plak foar Oaljefant? De learlingen sille mei har fjouweren yn petear.

De les is ek yn it Nederlânsk en Ingelsk oan te bieden. It boek is útjûn yn trije talen sadat elkenien op harren niveau de les jaan kin.

Doelen fan de les:

- Oan de ein fan de les hawwe de learlingen mei elkoar in kar makke foar it bêste ferstopplak foar Oaljefant.
- Oan 'e ein fan de les kinne de learlingen útlizze wêrom 't se dizze kar makke hawwe

Kearndoelen:

Kearndoel 18: De learlingen lere informatie te verwerven uit gesproken Fries. Het gaat om teksten die informatie geven, plezier verschaffen, meningen of aanwijzingen bevatten over voor hen bekende onderwerpen
(SLO, z.d)

Nedichheden:

- Boek; 'Hasto Oaljefant sjoen?'
- Plaatjes met verschillende verstopplekken

Lesdoel:

15-20 minuten

Ynlieding:

Wy begjinne de les mei it opheljen fan de praatregels dy't ôfpraat binne.

Dit dogge we troch te sjen nei de poster dy't we yn de earste les makke ha. Dêrnei besjogge we de foarkant fan it boek: 'Hasto Oaljefant sjoen?'. Stel fragen sa as:

- Wat sjochst op it boek?
- Wêr tinkst dat it boek oer giet?

Kearn:

We lêze it boek: 'Hasto Oaljefant sjoen?'. Dêrnei krije de bern plaatsjes mei plakken dêr 't oaljefant har it bêste ferstopje kin. De bern moatte troch mei-inoar te oerlizen kieze wat it bêste ferstopplak is foar oaljefant. Om it oerlis tusken de bern te stimulearjen is it wichtich dat der gjin learkrêft by oanwêzich is. Stim mei de bern ôf dat se dy pas ophelje nei 't se in kar makke hawwe.

Ofsluting:

Sadree't de bern in kar makke hawwe wat it bêste ferstopplak is foar oaljefant, helje de bern dy op. De bern fertelle foar hokker plaatsje se keazen hawwe en kinne ek fertelle wêrom't se dit plaatsje keazen hawwe.

Gean nei it keazen plaatsje noch yn op de gearwurking tusken it groepke. Freegje de bern wat der goed en fout gie by it oerlizen.

Bijlage Plaatjes

Handleiding grondregels

Titel: Vos zoekt een huis

Les

In deze les gaan de kinderen in kleine groepjes van twee of drie een nieuw huis bouwen voor Vos door gebruik te maken van materialen uit de bouwhoek. Vos zijn huis is namelijk kapot gegaan door een harde storm, maar gelukkig heeft Vos gehoord dat de kinderen van de groep(en)... heel goed kunnen bouwen. Samenwerken en communiceren staat hierbij centraal, want Vos hoeft maar één nieuw huis. Lukt het de kinderen om zelf een nieuw huis te maken waar Vos in kan spelen en slapen?

*Vos kan vervangen worden door een andere knuffel.

Doelen van de les:

- De kinderen maken één nieuw huis voor Vos waar hij in past. Dit doen ze door goed met elkaar te overleggen.
- De kinderen construeren met materiaal uit de bouwhoek een nieuw huis voor Vos waar hij kan spelen en slapen

Benodigdheden:

- Een bouwhoek (blokken, planken en kisten)
- Een knuffel

Lesduur:

20-30 minuten

Kerdoelen:

Kerdoel 3: verschillende gespreksituaties met een gevarieerd aanbod aan onderwerpen die uitnodigen om op te reageren, dagen kinderen uit te zeggen wat ze ergens van vinden; ze proberen ook aan te geven waarom ze dat vinden.

Kerdoel 32: construeren met blokken, papier en ander constructiemateriaal.

Kerdoel 55: kijken/luisteren naar en praten over eigen werk en dat van hun groepsgenootjes.
(SLO, z.d)

Inleiding:

We beginnen de les met het ophalen van de afgesproken praatregels.

Tijdens de inleiding wordt Vos geïntroduceerd. Vos heeft een probleem, want tijdens een storm is zijn huis kapot gegaan en nu kan hij niet meer spelen en slapen. Hij moet nu een nieuw huis bouwen, maar hij weet niet hoe. Hij heeft gehoord dat de kinderen van de groep(en)/ school... heel goed kunnen bouwen. Willen jullie Vos helpen? Vos moet er in kunnen spelen en slapen. Bespreek met de kinderen wat voor positie je dan aanneemt. (Als hij slaapt, moet hij kunnen liggen).

Kern:

De leerlingen worden in groepjes van twee of drie leerlingen in de bouwhoek geplaatst. Vos gaat mee de hoek in om te kijken hoe het gaat, maar ook kunnen de leerlingen Vos gebruiken om te kijken en te meten of Vos in het nieuwe huis past.

De leerlingen bouwen zelfstandig aan het nieuwe huis. Als ze hiermee klaar zijn halen ze de leerkracht op.

Er zijn wel eisen voor het nieuwe huis:

- Vos moet er in kunnen slapen, dus hij moet er in kunnen liggen.
- Vos moet er in kunnen spelen.

Afsluiting:

In de afsluiting wordt besproken met de leerkracht hoe het bouwen ging en waarom dit huis geschikt is voor Vos. Ga hierbij in op de samenwerking/communicatie en de opdracht zelf. Vragen die gesteld kunnen worden zijn: Konden jullie goed samenwerken, hoe kan Vos in dit huis spelen en slapen? Laat de leerlingen met argumenten komen. Stel hierbij open vragen, zodat ze niet alleen antwoorden met 'ja' of 'nee'.

Laat als laatste de kinderen een foto maken van het huis en print de foto uit. Deze neemt Vos mee zodat hij het na kan bouwen. Hierna kan het huis weer op worden geruimd, want Vos heeft er een mooie foto van.

Aanbevelingen:

- Deze opdracht kan in worden gezet tijdens een circuit/inloop of vrij speelmoment in de klas.
- Grote van de groepjes kan bepaald worden aan de hand van zelfstandigheid van de kinderen.

Voorbeeld uit de praktijk

Twee leerlingen hebben dit nieuwe huis voor Vos gemaakt.

Het kistje waar Vos in ligt is zijn slaapplek, want hier kan hij in liggen. Hij kan op zijn slaapplek komen door de trap te nemen die er links van is gemaakt. Voor zijn slaapplek zijn allemaal kleine huisjes gemaakt waar hij samen met andere vriendjes kan spelen. De trap die voor het nieuwe huis van Vos is gemaakt, is speciaal gemaakt voor het zwembad. Door van die trap te springen plonzen ze in het zwembad als het heel warm is en daar kan Vos lekker spelen.

Dit is de toelichting die de twee leerlingen hebben gegeven bij het onderstaande bouwwerk.

Handleiding grondregelslessen

Titel: Beestenbende

Verrijgingsles

Les

Tijdens deze les gaat een groepje van twee of drie leerlingen bezig om een diertuin te maken. Aan het begin van de les zien ze al een diertuin op het digibord. Kunnen de leerlingen ook zo'n mooie diertuin maken? Dit doen ze door te communiceren waar de dieren en blokjes het beste staan kunnen.

Doelen van de les:

- Aan het eind van de les hebben de leerlingen (2, 3 of 4) door goed te overleggen een diertuin van blokken gemaakt.
- Aan het eind van de les kunnen de leerlingen uitleggen waarom ze bepaalde keuzes in hun diertuin hebben gemaakt.

Benodigdheden:

- Praatplaat op digibord (zie bijlage)
- Blokjes of hekken
- Dieren
- Platform waar de diertuin kan worden gemaakt (grond, tafel, instructietafel)

Kerdoelen:

Kerdoel 3: verschillende gespreksituaties met een gevarieerd aanbod aan onderwerpen die uitnodigen om op te reageren, dagen kinderen uit te zeggen wat ze ergens van vinden; ze proberen ook aan te geven waarom ze dat vinden.

Kerdoel 32: construeren met blokken, papier en ander constructiemateriaal.

Kerdoel 55: kijken/luisteren naar en praten over eigen werk en dat van hun groepsgenootjes
(SLO, z.d)

Lesduur:

20-30 minuten

Inleiding:

We beginnen de les met het ophalen van de afgesproken praatregels.

Tijdens de inleiding van de les wordt de praatplaat met de dierentuin op het digibord getoond (zie bijlage). De leerlingen vertellen wat ze zien op de praatplaat. Vraag de leerlingen of ze ook bijzondere dingen zien of welke dieren wel en niet bij elkaar kunnen.

Kern:

De leerlingen gaan naar de plaats waar de dierentuin gebouwd moet worden. Hierna wordt de opdracht geïntroduceerd. Kunnen de leerlingen een betere dierentuin maken dan de praatplaat? De leerlingen moeten een dierentuin maken van het materiaal dat er ligt. Er zijn wel een aantal punten waar de leerlingen rekening mee moeten houden:

- Waar komt de ingang?
- Welke dieren mogen bij elkaar en welke dieren niet?
- Zijn jullie het met elkaar eens en hoe los je dit op?

Als de leerlingen bezig zijn gaat de leerkracht weg, dit bevordert het overleg tussen de leerlingen. Als ze klaar zijn moeten ze bij de leerkracht komen en kan de dierentuin besproken worden.

Afsluiting:

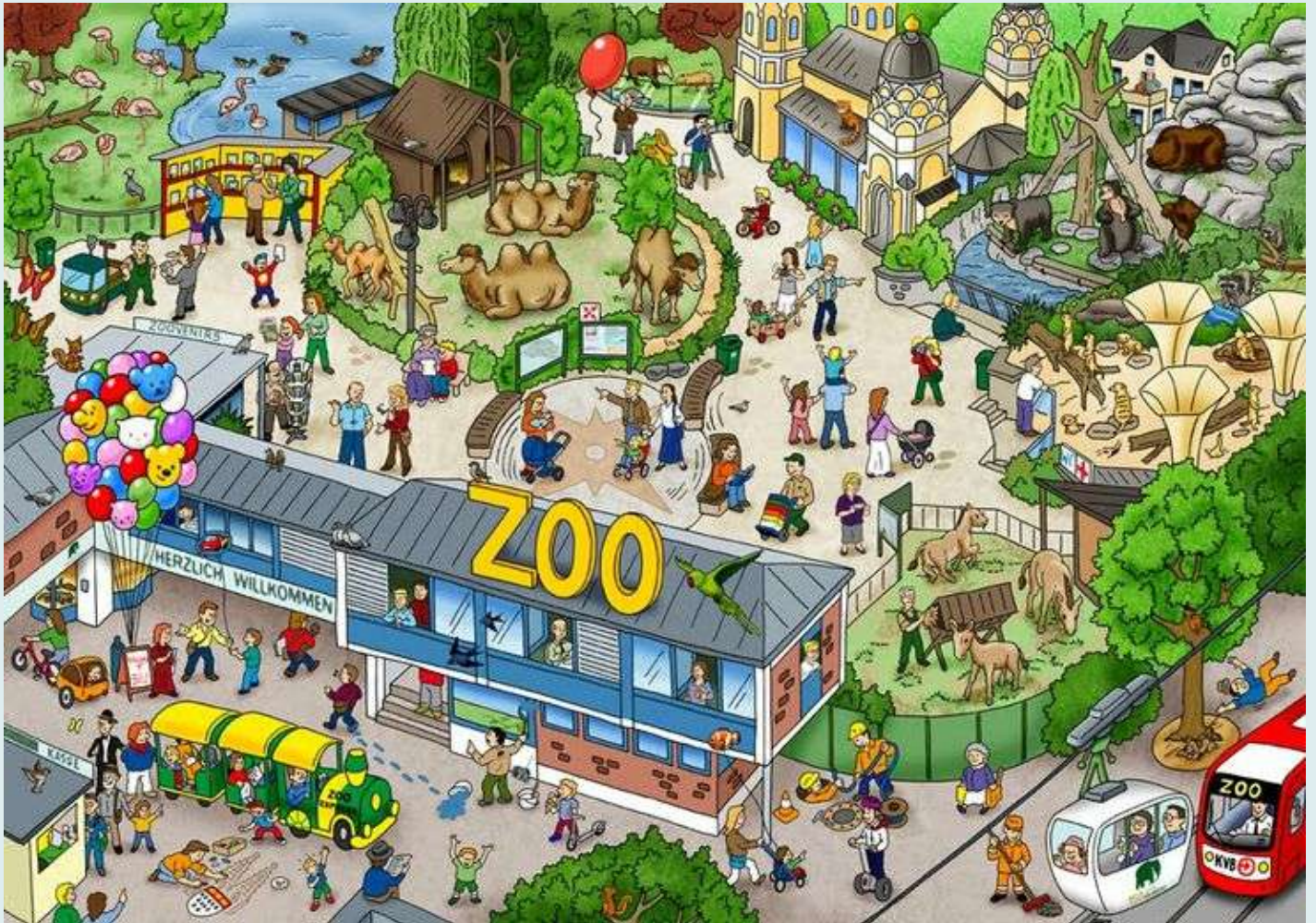
Met zijn allen wordt de gemaakte dierentuin besproken. Vraag de leerlingen of ze allemaal tevreden zijn met het eindresultaat. Hierna leggen de leerlingen uit waarom ze bepaalde keuzes gemaakt hebben. Je kunt hierop ingaan door te vragen, waarom heb je de ingang daar neergezet? Of waarom staan deze dieren bij elkaar?

Aanbevelingen:

- Om voor meer discussie te zorgen kun je er ook voor kiezen om groen (gras), geel (zand) en blauw (water) papier erbij te gebruiken. Zo moeten de leerlingen ook nadenken over op welke grond de dieren mogen staan.
- Je kunt het aantal leerlingen voor de les aanpassen naar 2,3 of 4 leerlingen.

Bijlage praatplaat Beestenbende

<https://www.thinglink.com/scene/835253093493899265>

Toelichting

Als eerste willen we u bedanken als lezer van deze lessenreeks en heel veel succes toewensen met het toepassen van de grondregellessen in de praktijk. Hieronder volgt een toelichting over de gedachte die ligt achter deze ontworpen lessen.

Waarom moeten de grondregellessen in worden gezet?

Internationaal onderzoek laat zien dat een aanpak ontwikkeld op de Cambridge University bijdraagt aan dialogische interactie van kinderen in samenwerking. Nu is deze aanpak vertaald naar het Nederlands in de vorm van grondregellessen. Grondregellessen zijn lessen waarin het onderling overleg tussen kleuters centraal staat. Doordat kleuters uitgedaagd worden met een 'probleem' wordt het mondelinge redeneervermogen en het kritisch denken gestimuleerd. In de literatuur wordt dit praten over 'problemen' waarbij argumenten door leerlingen worden genoemd exploratory talk genoemd. Exploratory talk blijft effectief te zijn om de taal- en denkvaardigheid te versterken. (Gesprekken tussen leerlingen onderling en gesprekken met de leerkracht, z.d). De reeds ontwikkelde grondregellessen bleken nog lastig uit te voeren in de klas. Daarom hebben wij een aantal nieuwe grondregellessen ontworpen voor groep 1/2 die goed aansluiten bij de dagelijkse praktijk en die iedere leerkracht vrij eenvoudig in kan zetten.

Waarom deze werkwijze?

Er is gekozen voor een werkwijze afgestemd op eerdere grondregellessen in deze lessenreeks, omdat er goede resultaten werden gezien bij het overleg volgens deze methodiek. Dit hebben wij zelf geconstateerd samen met leerkrachten en professionals uit het basisonderwijs. Daarnaast hebben we gekozen voor een opbouw waarbij elke les begint met het ophalen van de: praatregels. Praatregels die bijdragen aan het stimuleren van een goed overleg tussen jonge kinderen.

Het effect van de grondregellessen

Het effect van deze grondregellessen hebben wij terug kunnen zien op videobeelden. Deze beelden hebben wij gemaakt tijdens de uitvoering van onze grondregellessen. Bij het kijken naar deze video beelden viel het ons op dat deze aanpak zeer effectief werkt op de kleuters. Kleuters gaan namelijk bewust nadenken over hoe ze moeten overleggen. Dat komt doordat we de praatregels ophalen bij de start van elke les. De kleuters zijn in staat om deze geformuleerde praatregels te hanteren. Hieronder volgen enkele citaten uit het opgenomen beeldmateriaal:

Les Beer moet nodig.... poepen!: "Ik kies ook deze, want daar is bijna niemand. Hier is bijna niemand, het is helemaal leeg en ik zie geen mensen."

Les Hasto Oaljefant sjoen?: "Jongens we moeten nu wel overleggen over welk plaatje we gaan kiezen, want we moeten samen een kiezen."

Les Vos zoekt een huis: "Zullen we de trap hier plaatsen, want dan kan hij naar zijn bed toelopen en slapen?"

Reacties vanuit de praktijk

Als pabo-studenten kregen wij de mogelijkheid om de lessen op verschillende basisscholen uit te voeren. Op de lessen uit deze lessenreeks hebben we verschillende feedback punten mogen ontvangen. Uit deze feedback konden wij concluderen dat de kleuterleerkrachten zeer tevreden waren over deze lessenreeks. Hieronder volgen enkele citaten uit de feedback die we hebben ontvangen:

"Zo inzetbaar in het kleuteronderwijs!"

"De lessen zijn goed opgebouwd en duidelijk omschreven."

"Kleuters leren in deze lessen bewust te overleggen."

Svp als volgt verwijzen naar deze lessenreeks: Elgersma, J., Fokkema, J., De Groot, S., Habets, R. & Van der Heide, B. (2023). Grondregellessen. Stimuleren van overleg tussen kinderen. 6 lessen voor de onderbouw. Leeuwarden: NHL Stenden Hogeschool (onder auspiciën van het Lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid)